

Ljubljana, 17. decembra 1983

fot. dokumentacija Dela

Smodnik, revolucija ali nekaj tretjega

Morda bo držalo, da smo se navzeli nekaj tistega, Latinoameričanom očitanega načina razmišljanja, ki se rado giblje v skrajnostih, nihajočih od zanesenega navdušenja do mračne potlačeniosti, apatije in črnoglednega pesimizma. V podobnih skrajnostih se gibljeta pogosto slišani mnjenji o sedanjosti in prihodnosti Latinske Amerike, o njenem danes in jutri.

Prvo, ki malone prisega, da izhaja iz skrbne analize nakopičenih in zaostrenih gospodarskih, socialnih, političnih in še drugačnih protislovij včerajšnje, v današnje Latinsko Ameriko prenesenih in v jutrišnje projiciranih bremen je mogoče izraziti v tehle nekaj besedah: Latinska Amerika je podobna sodu smodnika pred eksplozijo, ki bo (kadar bo) zagrmela sicer na tej celini, vendar bo odmevala mnogo širše, po vsem svetu.

Drugo »prerokuje«, da mnogoterih protislovij Latinske Amerike ni moč rešiti drugače kot z metežem politične, socialne in gospodarske revolucije, ki da bo kot vihar završela od severa proti jugu, ali v obratni smeri (kajti zemljepisna smer v tem primeru ni važna), in bo na ruševinah starega ustvarila novo, na pravičnih (mnogotero pravičnih) temeljih zgrajeno družbo.

Kar na začetku povejmo, da na to drugo »prerokbo« kot jezne ose le-tijo očitki, da boleha za naivno revolucionarnostjo. Ta je polna romantično nabreklih predstav in iluzij, ki jih zmore odpihniti vsakršen hladnejši vetre realizma. In glej, na prvem mestu omenjene »prerokbe«, ki malodane zaudarjajo po ožganem in požganem, po tistem morečem molku po eksploziji soda smodnika, te »prerokbe« nikakor nimajo tako mogočnih in glasnih nasprotnikov, čeprav njihovo videnje Latinske Amerike govori o viziji propada, medtem ko druge govorijo o novem »vstajenju«, ki se kar

blešči (ali tudi zaslepljuje?) od svetlih barv, s kakršnimi ga slikajo.

Ali pa je sprijaznjenje s črno vizijo latinskoameriške prihodnosti samo odsev srhljive grozljivosti, s katero so zavdali današnjemu svetu, prezasičenemu z vsakovrstnimi konflikti in nesporazumi, svetu prenapolnjenih orožjem in neodgovornega ravnanja obeh veselij?

Poskušajmo se vprašati še drugače: ali države Latinske Amerike, v katerih kljub velikim notranjim razlikam in posebnostim, tako rekoč brez izjeme vladajo neokolonialistične družbene strukture, ki se od vladanih razlikujejo tudi po barvi kože, ali prebivalci teh držav ne premorejo moči in kvalitete, ki bi zbujale upanje (če že ne poročstva), da je mogoče sedanje obdobje formalne politične neodvisnosti in gospodarske ter kulturne odvisnosti (izraz podrejenosti bolj ustreza) preseči z novimi kvaliteta? Celina, ki sega od Rio Grande na severu do Ognjene zemlje na jugu, namreč izpričuje v marsičem tragično podobo državnih tvorbi, ki so si po naših merilih relativno zgodaj pridobile politično neodvisnost od nekdanjih kolonialnih metropol (Španije in Portugalske). Element tragičnosti je v tem (seveda ne za vladajočo elite), da so politične in upravljalne strukture nekdanjih kolonialistov ostale v bistvu nedotaknjene, da so se na vrhu oblastniške piramide zamenjali samo ljudje, nista pa se – vsaj bistveno ne – spremenili vsebina in kvaliteta vladanja in upravljanja, vsebina in kvaliteta družbenih, gospodarskih in kulturnih razmerij.

Ohranjanje in celo utrjevanje starega je imelo za posledico, da je Latinska Amerika v prejšnjem stoletju nenehno capljala za gospodarsko in družbeno neprimerno bolj vitalnimi Združenimi državami Amerike (na tem mestu se ne spuščamo v to, kdo je plačal strahovito ceno, te »vitalno-

sti«). Nasledki takšnega razvoja (na eni strani vztrajanja pri starem) so bili popolnoma jasni včeraj in se še bolj zaostreno kažejo danes: vladajoče latinskoameriške civilne ali vojaške oligarhije so se lahko obdržale le tako, da so se tesno povezovala – gospodarsko, vojaško in politično – z močno severno sosedo, ki je po drugi strani, na podlagi svojih ozkih interesov, seveda storila vse, da je vse te oligarhične vladajoče strukture ohranjala na oblasti. Z redkimi izjemami, seveda, kadar so postale »neposlušne« (danes bi temu rekli nacionalistično usmerjene), so jih zamenjali s poslušnimi, takšnimi, ki so stregle svojim interesom in interesom severnoameriškega kapitala.

Izvirno se iz tega razpredanja z besedami, ki jih je izpovedal mehiški diplomat in pisatelj Carlos Fuentes in zanemarimo pri tem dejstvo, da je Fuentes produkt vrhnjih meščanskih slojev, zaradi česar ga ni treba kar počez ožigosati. Njegove misli so dragocene preprosto zato, ker jih je izrekel latinskoameriški razumnik. Fuentes pravi, da sedanje obdobje označuje globoko krizo Latinske Amerike zaradi tega, ker krčevito išče in se bori za svojo kulturno, gospodarsko in politično emancipacijo in identiteto. Mehiški pisatelj trpko očita ZDA, da bodo zamudile svojo zgodovinsko priložnost, če v tem iskanju Latinski Ameriki ne bodo ponudile roke in ji po svojih močeh (mišljena je finančna in gospodarska pomoč in ne podrejenost) pomagale.

Če se spustimo na raven pragmatično-pozitivističnega političnega vsakdanjaka, potem bi mogli reči, da Fuentesove besede nimajo prav nobene teže, če jih postavimo ob bok tistemu, čemur pravimo uradna ameriška politika. Še več, Washington je nasilno potisnil srednjeameriško krizo v kolesje konfrontacije med blokoma in še zlasti med super-silama. Ob tem se velja zamisliti nad razmišljanji tistih ameriških politikov, ki pravijo, da »imajo Rusi ravno tolikšno vlogo v Nikaragvi, Salvadorju in drugod v Srednji Ameriki, kakršno jim dovoljuje Reagan s svojim črnobelim slikanjem razmer v tem delu sveta.«

Če v Washingtonu ne bodo dojeli in priznali, da so vsa nasprotja, ki so izbruhnila na dan v Srednji Ameriki, v prvi vrsti rezultat in posledica notranjih gospodarskih, družbenih in političnih protislovij in krivic, bodo krizo pripeljali do vrelišča. Tako sodijo ameriški poznavalci latinskoameriških razmer, ki so se po logiki stvari prelevili v kritike Reaganove politike v Srednji Ameriki in v karibskem prostoru.

Ali primer Grenade: v Washingtonu so tri leta čakali na povod za vojaško intervencijo, ki so jim ga konec oktobra kot na pladnju ponudili stalinisti, ki so neusmiljeno obračunali z režimom, za katerega trezno misleči komentatorji pravijo, da je bil sposoben »krotiti« Kubance in Sovjete, ki so se ugnezdili na otoku. Blodna lažna revolucionarnost je na otok pripeljala Američane, ki sedaj urejajo razmere po svojih vatlih.

Ob Grenadi in ob čem drugem bi se lahko na dolgo razpisali tudi o posledicah kubanske obsedenosti s poslanstvom »internacionalnih revolucionarjev«, s katero so se razkropili po svetu in so skozi stranska ali kakšna druga vrata – poleg vsiljevanja svojega modela revolucije – pripeljali s seboj vplive in docela otipljivo navzočnost druge supersile, Sovjetske zveze, katere strateškim interesom se je Kuba podredila.

Ali je treba ponavljati, da so s tem posejane trdožive klice medblokovskega spopadanja in kosanja, po drugi strani pa vznikne dvom o avtohtonosti, na primer, nikaragovske revolucije, ki je pod vplivom zunanjih pritiskov (in zaradi lastne šibkosti?) sklenila »neomajno« zavezništvo s Kubo in prek nje z vzhodnim blokom? Ali je treba ponavljati tudi to, kar so že zdavnaj dognali kritično misleči analitiki, ko so zatrdili, da takšnih zavezništov najbrž ne bi bilo, če Reaganova administracija ne bi v Nikaragvi ponavljala prejšnjih ameriških napak, točneje napak Kennedyjeve vlade, ki da je s pritiski na Kubo le-to »porinila v rusko naročje«?

Vrmino se iz sveta blokovskega mešetaranja k Fuentesu in k njegovi temeljni misli, ki izpričuje močno hotenje Latinske Amerike po gospodarski, kulturni, politični in vsakršni drugi emancipaciji. Ta želja se je v spreverjeni obliki pokazala ob lanskem ravnanju argentinskih generalov zastran Malvinov (Falklandov), ki so se s tem hoteli odkupiti za prejšnje grehe. Bolj bistveno in za latinskoameriške dolgoročne procese pomembnejše je, da se emancipacijska hotenja na celini vedno močnejše manifestirajo tako znotraj držav (slovo vojaških hunt in vzpostavljanje demokratičnih institucij), denimo kot na zunaj. Med drugim tudi v povezovanju z neuvrščanim gibanjem (kljub kritičnim opazanjem njegovih šibkih točk), v katerem so države Latinske Amerike našle širok manevrski prostor za uresničevanje emancipacijskih težanj.

AVGUST PUDGAR

Naše zdravstvo lahko reši le skupna, učinkovita akcija, ne pa drobnjakarski, neučinkoviti ukrepi
Tema tedna o jugoslovanskem zdravstvu

Poštini predal 29 14

Alja Košak
Peter Carrington
Portret tedna

Ivo Zorič
Frontnost kot izraz množičnosti
Socialistična zveza v praksi in akciji 15

Bojana Jager
Popravki najhujših
nesorazmerij
Cene: zamrzitev, odmrznitev – in kaj
zdaj?

Branko Jerkič
Le dobro izurjena in
organizirana JLA zagotavlja
varnost
Aktualen pogovor

Zastarela oprema manjša
dohodek
Okrogla miza o tekstilni industriji 16

Boris Jež
Tovore nam speljuje
konkurenca
Promet
Jug Grizelj
Primer tovariša Toma
Od sobote do sobote 17

Danilo Utenkar
Sladkor z domačih njiv je še
grenak
Neizpolnjene obljube nižajo pridelek
sladkorne pese
Ugled ustvarjajo predvsem
ljudje, ne roki in beton
Pogovor z Borisom Mikošem

Tonja Stokar
Razvoj in energija med dvema
ognjema
Javna tribuna o energetski prihodnosti 18

Božo Mašanović
Si bogati kupujejo »odpustke«?
Nova strategija OECD za razvoj
Tit Doberšek
Umik utegne okrepiti Arafata
Razplet drame v PLO

Dragan Stefanović
Nemir nad oceanom črnega
zlata
Nafta južno od Sahare

Marjan Sedmak
Reforma madžarske reforme
Madžarska oživlja NEM 19

Alja Košak
Pritrjevanje in pomisleki ob
srhljivem filmu
»Dan kasneje« na TV zaslonih
Rudi Čačinović
Vplivni in ognjevit
sedemdesetletnik
Jubilej Willyja Brandta
Božidar Pahor
Weizsäcker kandidira za
predsednika ZRN
Med Berlinom in Bonnom 20

Borut Čontala
Nič več tovarn sredi plodnih
polj
Nova zakonodaja o urejanju prostora 21

Matija Dermastia
Polet, dolg osemdeset let 22
Priložnost za sposobne ljudi, ki
znajo sprejemati in dajati v
prepričanju, da delajo prav
Anketa o krajevni samoupravi in njenih
aktivistih
Marko Anček
Florjančič in nekaj vmes 24

Popravki najhujših nesorazmerij

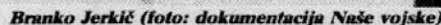
Tudi kar zadeva sistem cen, je mogoče prihodnje spremembe v njem zgolj slutiti. Naj-

Za zdaj bi lahko govorili predvsem o dilemah, ki spremljajo razprave o novem zakonu o cenah. Pravzaprav so to prav tiste dileme, s katerimi smo se ubadali že vsa štiri leta, ko nismo izpolnjevali veljavnega zakona o cenah kot posebne, ga primerka te vrste v svetovnem gospodarstvu in blagovnem gospodarjenju. Zdajšnji zakon o temeljih sistema cen in njihovem družbenem nadzoru je bil sprejet 26. februarja 1980 in v minulih 48 mesecih ga kar 30 mesecev nismo spoštovali. To pomeni, da so bila njegova določila v praksi pravzaprav potihem razglednotena.

BOJANA JAGER

Le dobro izurjena in organizirana JLA zagotavlja varnost

Pri urjenju enot in štabov smo težišče vzgoje usmerili v njihovo usposabljanje. To je, lahko rečemo, stalnica v naših načrtih in programih. Čeprav so starešine JLA strokovno dobro šolani in usposobljeni, se morajo nenehno izpopolnjevati tudi v tiskem delu poveljstev. Od dobrega in usklajenega dela po-

Zveza komunistov je tudi v JLA vodilna idej-
nopolitična sila pri aktiviranjih vseh subjektiv-
nih sil in krepitevi bojnopriljubljenosti.
Zveza komunistov nenehno spremlja življenje
in delo enot in poveljstev, ugotavlja stanje
in neposredno vpliva na krepitev in visoko
raven moralno-političnega stanja in bojno
priljubljenost nasploh. To je tudi razumljivo,
saj je velika večina starešin in civilnih oseb v
JLA vključena v zvezo komunistov. Kot njeni
člani so dolžni izvajati naloge, ki izhajajo iz
programa in statuta ZK in konkretnih nalog,
ki so rezultat vsakdanje aktivnosti ZK.

Posebne sklope pri vzgoji in izobraževanju pojlopnijskih kadrov na vseh stopnjah je posvečena osvajanju in razvijanju koncepta SLO in družbene samozavezi, kar je posebej pomembno pri usposabljanju poevjest. Če se bi poskrbeli, da se vsi problemi, povezani s povečevanjem rešujejo v duhu koncepta SLO in DSZ, in če ne bi zagotovili, da bi vodenje in povečevanje ne bila organizirana v duhu tega koncepta, ne bi mogli računati na to, da bo ta koncept v praksi zaživel tako, kot od oboroženih sil pričakuje naša socialistična samoupravna družba. To je, vsi kadri, na vseh stopnjah povečevanja in v vseh oblikah izobraževanja morajo v praksi izvajati koncept, saj bi sicer vsak drugučno ravnanje lahko imelo v določenem trenutku usodne posledice. Na območju, o katerem govorimo, so bili doseženi pomembni premiki. Čeprav je storjeno že veliko, bo treba še mnogo truda, da bomo pri razvoju tega koncepta dosegli nove uspehe.

Zastarelost manjša dohodek

DOVEČAK: Vemo, da naše tekstilne industrije po vojni niso opremljali. Vmes je bilo skoraj zelo kratko obdobje od 1960 do 1970, ko smo dobili zamenjavo stroje, ki so bili ustrezni za predelavo celuloznih vlaken. Če bi smo takrat skušali intenzivnejše posodobiti nekaj zastarele opreme v posameznih tovarnah, nismo mogli dobiti razvita, ki ga je že takrat dosegla zahodnoevropska industrija. Nekatere tovarne so se opremlje bolj druge manj. To je bilo odvisno predvsem od možnosti, pa tudi od kadrovske sestave v posameznih tovarnah: tam, kjer so bili ustrezni strokovnjaki, so se lotili posodabljanja, drug-

DOVEČAR: Menim, da tej možnosti ni, ali pa jih je zelo malo. Nekaj lahko dobimo ali pa napravimo sami pri predenju, pri stroji za konfekcije in pri transportnih napravah. Ob tem ko nas nekateri usmerjajo, da bi opremo kupovali doma ali pa v vzhodnoevropskih državah, je treba povedati, da je izbira omejena; včasih z nakupi domače ali pa vzhodnoevropske opreme naredimo naši industriji več škode kot koristi. Zdad npr. jugoslovanske tekstilne tovarne zelo kupuje

Zvone Černe **Cirila Črne**

aktualen. Toda izvoznikom se godi boljše šele zadnjih nekaj let. Opremo moramo posodobiti, da bomo uspešno nastopali na konvertibilnih trgih. To torej pomeni, da moramo na tujem prodajati približno pod enakimi pogoji kot drugi proizvajalci, torej s približno enako ceno in kakovostjo izdelkov. Tega pa zdaj ne moremo doseči zaradi zastarele opreme in tehnologije. Družbeno režijo imamo veliko

osnovo je tekstilna industrija sicer skrbela, toda vprašanje je, ali dovolj. Trdim, da ne. Nismo napravili vsega, da bi razvili svojo osnovno bazično industrijo, npr. kemijsko. Zelo malo smo napravili pri pridobivanju domačih vrst volne in pri gojenju bombaža. Uničili smo naravno svilo.

pri nas spremeniti, da bi bile te surovine boljše. Toda razmere na trgu so še vedno take, da lahko ti proizvajalci prodajo tudi slabše surovine. Niti se ne trudijo, da bi kaj izboljšali. Včasih so tekstilci še kaj reklamirali in v mogoče so tovarne celo upoštevale te reklamacije, toda zdaj si tekstilci še tega ne upajo...

DELO: Je to zapiranje trga ali kaj drugega?

ŠRIMPF: Delno je to tudi zapiranje trga. To je tudi posledica tega, ker silimo proizvajalce – tudi tiste, ki proizvajajo surovine – da izvažajo.

ČERNE: Premajhna je pravica do deviznega priliva. S tem pa se zapre trg, ker ne moreš več kupiti v tujini. Če bi imeli večjo pravico do razpolaganja z devizami, bi se tudi z domačimi proizvajalci bolj enakopravno pogovarjali.

(foto: Marjan Zaplatič)

Sladkor z domaćih njiv je še grenak

Razvoj in energija med dvema ognjema

Ugled ustvarjajo predvsem ljudje, ne roki in beton

